

15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİ

- ✓ Avrupa'da, 15 ve 16. yüzyılları içine alan döneme adı verilir. Yeniden doğuş anlamına gelen Rönesans, skolastik düşünce ile modern düşünce arasındaki geçiş dönemidir.
- ✓ Rönesans öncesinde, MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl arasında Avrupa'ya egemen olan din merkezli düşünsel yapı, toplumsal hayatta yaşanan gelişmelerin etkisiyle 12. yüzyıldan itibaren değişmeye başlamıştır.
- ✓ 14. yüzyıl sonlarına gelindiğinde skolastik düşünce etkisini yitirmiş yerini değişim düşünceleri almıştır.
 - Yeniden doğuş anlamının yanında değişimi de simgeleyen Rönesans düşüncesi, İtalya'da başlayıp kısa sürede Avrupa'ya yayılmıştır.
 - Rönesans, MÖ 6. yüzyıl-MS 2. yüzyıl felsefesinin ve Antik Çağ Yunan ve Roma sanatının yeniden ele alınıp incelenmesi üstüne kuruludur.
 - Antik Çağ'ın akli temele alan düşüncesi Rönesans'la birlikte Avrupa coğrafyasında yeniden önem kazanmıştır.
 - Rönesans Hareketi, bir yandan Antik Çağ düşünce ve sanatını yeniden canlandırırken bir yandan da modern düşüncenin ilk örneklerini ortaya koymuştur. Bilimsel gelişmeler felsefeye uygulanmış, teolojiden uzaklaşıp bilim felsefesine yaklaşmıştır.

15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

- ✓ 15-17. yüzyıllar arasında farklı bilgi alanlarında hızlı ve köklü değişiklikler yaşanmıştır. Bilim insanları ve düşünürlerin katkısıyla düşünce dünyasında meydana gelen değişim, çeşitli şekillerde topluma yansımış ve toplumları da değiştirmiştir.
- ✓ Rönesans Dönemi'ni ve düşünce dünyasını anlayabilmek için MS 2-MS 15. yüzyıl felsefesinin etkisine ve 12. yüzyıl çeviri faaliyetlerine bakmak gerekir.

12. Yüzyıl Çeviri Faaliyetlerinin 15. Yüzyıl-17. Yüzyıl Felsefesine Etkisi

- ✓ Rönesans düşüncesinin oluşumu siyasal, ekonomik, coğrafi, bilimsel, dinsel, toplumsal pek çok nedene bağlıdır. Ancak bu nedenlerle bağlantılı olan ve Avrupa düşünce dünyasını etkileyen en önemli faktör 12. yüzyıldan itibaren artarak devam eden çeviri faaliyetleridir.
- ✓ Çeviri faaliyetleri Rönesans'ın sonuna kadar devam etmiştir. Avrupa'da çeviri faaliyetleri öncelikle Arapça eserlerin tercümesiyle başlamıştır.
- ✓ Avrupa'daki çeviri faaliyetlerinin oluşum ve gelişim süreci aşağıda verilmiştir.
 - İslam coğrafyasında, İslamiyet'ten bile çok daha uzun yıllar önce Antik Yunan, Mısır, Hint medeniyetlerine ait eserlerin çevirileri yapılmaya başlanmıştır.
 - İslam filozofları, diğer medeniyetlere ait görüşleri İslamiyet'i rasyonel olarak açıklamak ve sistemli hâle getirmek için kullanmıştır.
 - İslam coğrafyasında, din adamlarınca geliştirilen sadece din merkezli bir felsefe yapılmamıştır. Felsefe din dışı konulara da yönelmiş, bilim ve sanat alanlarında da dönemin en yetkin ürünleri ortaya konmuştur. Bu konuda Bağdat ve Tunus, dönemin en önemli bilim ve felsefe merkezleri hâline gelmiştir.
 - İslam uygarlığının geniş bir coğrafyaya yayılması bilim ve felsefenin de fethedilen bölgelere ulaşmasını sağlamıştır.
 - Özellikle İspanya, burada kurulan Endülüslü Emevi Devleti sayesinde ve Sicilya ise ticaret sayesinde İslam kültürü, bilimi ve felsefesiyle etkileşim hâlinde olmuştur.
 - 12. yüzyıldan itibaren Batılılar İslam ilimlerini, Antik kültürlere ait eserleri İslam dünyasının bilim dili olan Arapçadan Latinceye çevirmeye başlamışlardır.
 - Batı'nın ilk çeviri merkezleri İspanya'nın Toledo, İtalya'nın Sicilya ve Salerno şehirleridir.
 - Bu merkezlerde Müslüman, Yahudi ve Hristiyanlardan oluşan çevirmenler matematik, tıp, astronomi, kimya, felsefe ve mantık alanlarına ait eserleri çevirmeye başlamışlardır.
 - Bu dönemde Aristoteles'in Metafizik, İbn Sina'nın El- Kanun fi't Tıp, Sahl b. Bişr'in Astronomi Risalesi, Kur'an-ı Kerim de Avrupa dillerine çevrilmiştir.

- ✓ 12. yüzyılda yoğun olarak başlayan çeviri faaliyetlerinden önce de Hristiyan dünyası, Antik Yunan felsefesinden haberdardır ancak Antik Yunan felsefesinin sadece Hristiyanlıkla uzlaşan kısımlarını almış diğer kısımlarını yok saymıştır. Çeviri faaliyetleri sayesinde Antik kültürün neredeyse tüm eserleri ve görüşleri Avrupa dillerine çevrilmiştir.
- ✓ Tarihsel süreçte Doğu toplumlarında başlayan, İslam coğrafyasında artarak devam eden çeviri faaliyetleri 12. yüzyıldan itibaren Avrupa'da yoğunlaşmaya başlamıştır.

12. Yüzyıl Çeviri Hareketinin Tarihsel Seyrinde Bazı Önemli Olaylar

- ✓ 12. yüzyılda Afrikalı Konstantin, Tunus'tan tıp alanına yönelik eserler getirmiş ve bunların Salerno'daki merkezde Latinceye çevrilmesini sağlamıştır. Bu sayede Salerno Tıp Okulu, Avrupa'nın en önemli tıp okulu hâline gelmiştir.
- ✓ İslam ilimlerinin yakından incelenmesi ve öğrenilmesi amacıyla 13. yüzyılda Roma İmparatoru II. Frederick 1224'te Salerno'da bir üniversite kurdurmuş ve buraya tercümanların atanmasını sağlamıştır. Avrupa'da çeviri faaliyetlerine bu üniversite kaynaklık etmiş, zamanla Almanya ve Fransa başta olmak üzere diğer ülkelerde de benzer okullar açılmıştır. 14. yüzyılda neredeyse tüm Avrupa'da çeviri faaliyetleri yapılmaya başlanmıştır.
- ✓ Çeviri faaliyetleri Avrupa'da ciddi bir birikim oluşturmuştur. Bu birikimden faydalanan Avrupalı düşünürler ve bilim insanları, yeni bilgiler ortaya koymaya başlamış ve böylelikle Rönesans düşüncesine zemin hazırlanmıştır.
- ✓ 15-17. yüzyıllar arasında yaşamış olan Kopernik, Galilei, Newton ve Leonardo D. Vinci gibi bilim insanları, görüşlerini ve eserlerini oluştururken çeviri faaliyetleriyle sağlanan bilgi birikiminden faydalanmışlardır.
- ✓ Çeviri faaliyetleri kitap, buluş, harita ve aletlerin Batılılarca bilinmesini, kullanılmasını ve bunların geliştirilmesini sağlamıştır. Bu durum Avrupa'da sadece teorik bilginin değil, bilimsel yöntemin ve teknolojinin de gelişmesini sağlamıştır.
- ✓ Avrupa'da 12. yüzyılda İspanya ve İtalya'da başlayan çeviri faaliyetleri tüm Avrupa'ya yayılarak 17. yüzyıl sonlarına kadar devam etmiştir.
- ✓ 15. yüzyılda başlayan Rönesans'la birlikte İtalya bilim, sanat ve felsefenin yeni merkezi hâline gelmiştir.

15. Yüzyıl-17. Yüzyıl Felsefesine Önceki Dönemlerin Etkisi

- ✓ 15-17. yüzyıl felsefesi, Rönesans Dönemi'nde Avrupa'da geliştirilmiş bir felsefedir.
- ✓ Rönesans Dönemi; temelde skolastik düşünceye karşı, özellikle İtalya ve İspanya'da başlayıp Avrupa'ya yayılan düşünsel ve toplumsal dönüşümü, bilim, sanat ve felsefe alanındaki gelişmeleri ifade eder.
- ✓ Rönesans Hareketi İtalya'da başlamış ve ilk ürünlerini burada vermiştir. Ancak Rönesans bir anda ortaya çıkmış bir toplumsal ve düşünsel dönüşüm hareketi değildir. Rönesans'ı ortaya çıkaran ve Rönesans'ın yayılmasına kaynaklık eden, 15-17. yüzyıl felsefesi etkileyen pek çok faktör vardır.
- ✓ Bu faktörler aşağıda verilmiştir.

- **12. yüzyılda başlayan çeviri faaliyetleri:** Çeviri faaliyetleri önce İslam dünyasındaki düşünsel ürünlerin Arapçadan Latinceye çevrilmesi yoluyla gerçekleşmiş daha sonra eserler orijinalinden çevrilmeye başlanmıştır. Bu sayede Avrupa'da insan aklı, yeniden inancın önüne geçirilmiş ve ilerlemenin önü açılmıştır.
- **Coğrafi Keşifler ve ekonomik faaliyetler:** Coğrafi Keşifler, Avrupalı toplumların 14. yüzyılda başlayan ve 15. yüzyılda hız kazanan yeni yerler keşfetme arayışlarıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun gittikçe güçlenerek üç kıtaya yayılması, önemli ticaret merkezlerini ve ticaret yollarını eline geçirmesi, Avrupalı toplumları yeni ticaret yolları arayışına itmiştir.
 - Coğrafi Keşifler, Avrupa'da ticareti yeniden hareketlendirmiş ve ekonomik gelişmelere neden olmuştur.
 - Coğrafi Keşifler sonucunda Amerika kıtasının keşfedilmesi ve bu kıtanın kaynaklarının Avrupa'ya aktarılması, Avrupa'da burjuvazi adı verilen tüccar sınıfını güçlendirmiştir. Burjuvazi bilim, sanat ve felsefeyi desteklemiştir.

- **Siyasal hareketlilikler:** Avrupa'da mezhep savaşları ve iç karışıklıklar yaşanmaktadır. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'nun 1453 yılında İstanbul'u fethetmesi sonucunda buradaki bilim insanları, düşünürler ve sanatçılar Avrupa'ya özellikle de İtalya'ya gitmişlerdir. İtalya'da toplanan bu insanlar, burjuva ailelerin sağladığı korumayla özgür bir düşünme ortamına kavuşmuş hem Antik Yunan eserlerini tanıtır Yunancayı öğretmişler hem de yeni ürünler ortaya koymuşlardır.
- **Teknolojik gelişmeler:** Pusula, barut gibi buluşların Avrupalı toplumlara ulaşması ve bu toplumlarca kullanılmaya başlanması Coğrafi Keşifleri hızlandırmıştır.
 - Matbaanın icadı ve yaygınlaşması eserlere ve bilgiye ulaşmayı kolaylaştırmış ve okuryazar oranını arttırmıştır. Böylelikle yeni görüşler ve bilgiler toplumda daha hızlı yayılır hâle gelmiştir.

- ✓ Rönesans Dönemi'nde felsefeden önce bilim, sanat, din, ekonomi gibi alanlarda değişimler yaşanmış; bu değişimler toplumsal hayatta ve kültürel alanda değişimlerin başlatıcısı olmuştur.
- ✓ Rönesans, Orta Çağ ile Yeni Çağ arasında bir geçiş dönemidir. Avrupa'da yaklaşık bin yıl süren Orta Çağ düşüncesinin değişmeye başladığı ve Yeni Çağ'ın tohumlarının atıldığı dönemdir.
- ✓ Rönesans düşünce dünyasındaki değişmelerin yanında toplumsal yaşam ve siyasi yapılanmalarda da köklü değişimlerin başladığı dönemdir. Din merkezli toplumsal yaşam ve kilisenin egemen olduğu siyasi yapılanma Rönesans'ı hazırlayan koşullar altında bu dönemde çözülmeye başlamıştır.
- ✓ Feodalite ve kilise baskısı altında yaşayan halk, yeni ve güçlü bir orta sınıfın ortaya çıkmasıyla birlikte yeni bir kültür ortamı, yeni bir eğitim anlayışı geliştirmiştir.
- ✓ Rönesans'la başlayan değişim hareketi Orta Çağ boyunca egemen güç olan kilise tarafından hoş karşılanmamıştır. Kilise, başlarda toplum üzerindeki baskısını artırmıştır ancak kilisenin gittikçe gücünü kaybetmesi sonucu bu baskı 18. yüzyıla doğru zayıflamaya başlamıştır.
- ✓ Rönesans Dönemi'nde ulus bilinci şekillenmeye başlamış, ulusallaşma düşüncesi sanatta olduğu kadar felsefede de karşılığını bulmuştur.

MÖ 6. Yüzyıl- MS 2. Yüzyıl Felsefesinin 15. Yüzyıl - 17. Yüzyıl Felsefesine Etkisi

- ✓ Tüm felsefe dönemlerini etkileyen Antik Yunan felsefesi 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesini de etkilemiştir. Bu etki özellikle sistem filozofları olan Platon ve Aristoteles üzerinden gerçekleşmiştir.
- ✓ Çeviri faaliyetleri ve Rönesans'la birlikte Platon ve Aristoteles'in sistemlerini hem orijinalinden hem de İslam felsefesindeki yorumları üzerinden öğrenen Avrupalılar, bu görüşleri yeniden ele alıp inceleyerek geliştirmişlerdir.
- ✓ Avrupa'da Rönesans Dönemi'nde Platon ve Aristoteles akademileri kurulmuştur. Platonculuk ve Aristoculuk akımları ortaya çıkmıştır. Bu durum zamanla insan aklını temel alan hümanizm anlayışını ortaya çıkarmıştır.
 - **Platonculuk:** 1140 yılında Floransa'da Plethon tarafından Platon Akademisi kuruldu. Akademinin kurulma amaçlarından biri Platon'un eserlerini orijinalinden çevirmektir. Bir diğer amacı ise Aristotelesçi skolastik felsefeye karşı Platon'u savunmaktır.
 - **Aristoculuk:** Rönesans Dönemi'nde skolastik düşünceye ve bu düşüncenin kendine temel aldığı Aristoteles'e yönelik eleştiriler yapılmıştır. Ancak burada eleştirilen, Aristoteles'in orijinal görüşleri değil Hristiyanlıkla harmanlanan hâlidir. Bu durumun fark edilmesini sağlayan filozof ise İbn Rüşt'dür. İbn Rüşt'ün Aristoteles yorumları ile Hristiyan felsefesindeki Aristoteles yorumları arasındaki tutarsızlıklar nedeniyle, Aristoteles'in eserlerini orijinalinden çevirmek ve yeniden ele alıp incelemek üzere yapılan çalışmalar, Aristoculuk akımını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmaların amacı Aristoteles'in görüşlerini Hristiyanlığın eklemelerinden ve yorumlarından ayırmaktır.
- ✓ Rönesans'la birlikte Antik Yunan felsefesinin orijinal eserlerinin incelenmesi ve Antik Çağ'ın akıllı temel alan felsefe anlayışı yeniden etkili olmaya başlamıştır.

MS 2. Yüzyıl-MS 15. Yüzyıl Felsefesinin 15. Yüzyıl-17. Yüzyıl Felsefesine Etkisi

- ✓ 15-17. yüzyıl felsefesi, MS 2-15. yüzyıl felsefesine bir tepki olarak doğmuştur.
- ✓ MS 2. yüzyıl-MS 15. yüzyıl felsefesi din ile felsefeyi, inançla akıllı uzlaştırmaya yönelik bir felsefedir. Akıl ile inanç arasındaki ilişkiye yönelik başlarda ortaya çıkan görüş, Hristiyan filozof-din adamlarınca oluşturulan ve vahiy bilgisini esas alan görüştür. Onlara göre inanç, akıldan önce gelir. 15-17. yüzyıl felsefesi bu görüşü eleştiren bir felsefedir.
- ✓ İslam felsefesinde, akıl-inanç ilişkisinde inanç temel alınmış ancak akıl tamamen reddedilmemiştir. İslam filozofları akla önem vermiş, inanç doğruları yanında akıl doğrularını da kabul etmiştir. Bu düşünceler akıllı ön plana alan 15-17. yüzyıl felsefesi düşüncülerini etkilemiştir.
- ✓ Hristiyan felsefesinin sonlarına doğru Aquinalı Thomas'ın inancın Tanrı'yı, aklın ise Tanrı'nın yarattıklarını bilmekle ilgili olduğu düşüncesi 15-17. yüzyıl felsefesine kaynaklık etmiş ve insan aklının evreni bilebileceği düşüncesi önem kazanmaya başlamıştır.
- ✓ 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesi, MS 2-15. yüzyıl felsefesinin devamı değildir. Çoğunlukla 15-17. yüzyıl felsefesi skolastik düşünceye bir karşı çıkıştır. Bu dönemde akıl giderek inançtan bağımsızlaşmış, din ve felsefe birbirinden ayrılmaya başlamıştır.
- ✓ Rönesans, skolastik düşünceyi dönüşüme uğratan, insanlara özgürce düşünmenin kapılarını açan bir dönemdir.
- ✓ 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesi, skolastik felsefenin çizgisinden ayrılmıştır ancak önceki dönemin izleri devam etmektedir. Bu nedenle 15-17. yüzyıl felsefesi geleneksel ile modern arasında bir geçiş dönemidir.
- ✓ Rönesans Hareketi'nin başlattığı değişim sadece felsefe ekseninde ya da düşünce dünyasında gerçekleşmemiştir. Rönesans, sanatı etkilediği kadar toplumsal yapıyı, ekonomiyi, siyasal düşünceyi, bilim ve bilimsel yöntem anlayışını, din ve kültür anlayışlarını da etkilemiştir. Bu açıdan Rönesans, Avrupa'da hemen hemen tüm alanlarda köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemdir.
- ✓ Rönesans düşüncesi kendini ilk olarak sanatta göstermiştir. 15-17. yüzyıllarda sanatın pek çok alanında eserler ortaya konmuştur. Bazı sanat dalları ve bu sanat dallarında öne çıkan sanatçılar aşağıda verilmiştir.
 - **Edebiyat:** Cervantes, Dante,
 - **Tiyatro:** Shakespeare,
 - **Resim:** Leonardo da Vinci,
 - **Mimari:** P. Brunelleschi,
 - **Heykel ve Resim:** Michelangelo öne çıkan sanatçılardır.

15. YÜZYIL-17. YÜZYIL FELSEFESİNİN AYIRICI NİTELİKLERİ

Rönesans Dönemi, pek çok alanda dönüşümün yaşandığı ve modern düşüncenin başladığı dönem kabul edilir. Bu dönemin felsefesini anlayabilmek için skolastik düşünceyle arasındaki farkları bilmek gerekir.

Skolastik Düşünce ile Modern Düşünce Arasındaki Temel Farklar

- ✓ Skolastik düşünce, genel anlamda MS 2-15. yüzyıl Hristiyan felsefesinin 8. yüzyılda başlayan okullaşma hareketiyle ortaya çıkan düşünce anlayışı için kullanılan bir terimdir. Terim anlamı "okul felsefesi"dir.
 - Skolastik felsefe, Hristiyanlık öğretilerini akıl yoluyla açıklama ve anlaşılır kılma çabalarıyla şekillenmiş bir felsefedir.
 - Skolastik felsefe, teoloji çerçevesinde geliştirilmiştir. Tüm açıklamalar kutsal metinler temelinde yapılmıştır.
 - Skolastik felsefede insan aklının yetersizliği vurgulanmış, doğru ve kesin bilginin kaynağı olarak kutsal kitap kabul edilmiş ve inanç ön planda tutulmuştur.
 - Skolastik Dönem'de kilise tek egemen güç hâline gelmiş, insanların sorgulamaksızın kiliseye itaat etmesi istenmiştir.
 - Skolastik düşünce, toplumsal yaşamın tüm alanlarında etkili olmuştur. Dinsel yaşam, inanç ve ibadet konuları dışında yönetim, ekonomi ve hukuk gibi alanlarda da tek belirleyici unsur din ve kilise olmuştur.

- Skolastik Dönem’de bilim ve felsefe, filozof-din adamlarına has bir faaliyet olarak görülmüştür.
- Skolastik Dönem’de sağlık gibi bazı alanlar dışında bilimsel çalışmalara pek ihtiyaç duyulmamıştır. Çünkü evrene ve insana dair sorulan tüm soruların cevabının kutsal kitaplarda ve Aristoteles gibi otorite kabul edilen kişilerin eserlerinde bulunduğu kabul edilmiştir. Bu nedenle yapılması gereken tek çalışma kutsal metinlerin ve otoritelerin eserlerini incelemek olmuştur.

Rönesans’la başlayan süreçte skolastik düşünce dönüşüme uğramıştır. Rönesans’la başlayan ve 17. yüzyılda iyice pekiştirilen bu yeni düşünce tarzına denmektedir.

- ✓ Skolastik düşünce, hayatın her alanında etkili olduğu için ona karşıt olan modern düşüncenin başlattığı değişim de hayatın her alanında etkili olmuştur.
- ✓ Skolastik düşünce, doğruya ulaşmanın tek yolu olarak kutsal metinleri kabul ederken modern düşünce, doğruya ulaşmanın birden çok yolu olabileceğini kabul etmiştir. Bu nedenle Rönesans Dönemi’nde birbirinden farklı birçok felsefi görüş ortaya çıkmıştır.
- ✓ Modern düşünce belli bir otoriteye bağlı olmak yerine, otoriteyi sorgulamayı ve özgür düşünmeyi ilke edinmiştir.
- ✓ Modern düşüncede felsefe, bilimi ve bilimsel yöntemi temel alır. Bilim ve bilimsel yöntem, aklın kılavuzu olarak kabul edilmiştir.
- ✓ Modern düşüncenin mimarları din adamları değil, filozoflar, yazarlar ve bilim insanlarıdır.
- ✓ Modern düşüncede inanç ve akıl birbirinden farklı alanlar olarak kabul edilmiş ve birbirinden ayrılmıştır.
- ✓ Modern düşüncede insan ve insan aklı öne çıkarılmıştır.

Skolastik Düşünce ile Modern Düşüncenin Karşılaştırılması

Skolastik Düşünce	Modern Düşünce
Felsefenin konusu dindir.	Felsefenin konusu; insan, doğa ve evrendir.
Teoloji felsefeye egemendir.	Bilim, felsefenin kılavuzudur.
Filozof-din adamlarınca geliştirilmiş bir düşünce tarzıdır.	Filozof, bilim insanı ve sanatçılarca geliştirilmiş bir düşünce tarzıdır.
Doğa, din ve akılla açıklanabilir.	Doğa, deney ve akılla açıklanabilir.
Yaşamın tüm yönlerinin belirleyicisi dindir.	Yaşamın tüm yönlerinin belirleyicisi din olmaktan çıkmıştır.
İnsan düşüncesinin ve davranışlarının temelinde öte dünyaya hazırlanmak vardır.	İnsan düşüncesi ve davranışları öte dünyaya hazırlanmaktan çok bu dünyaya dönüktür.
Birey geri plandadır.	Birey ön plana çıkmıştır.
Akl ve bilim, Tanrı’nın yarattığını anlamak için önemlidir.	Bilim, sağlayacağı faydadan dolayı önemlidir.
Düşünürler, kiliseye bağlıdır.	Düşünürler, kiliseye bağlı değildir.
İnanç merkezlidir.	İnsan merkezlidir.
Hukuk, kiliseye bağlıdır.	Hukuk, devlete bağlı olmalıdır.
Sorgulamaya ve eleştiriye kapalıdır.	Sorgulama ve eleştiriye açıktır.
Bilgi, kutsal metinlerde hazır olarak bulunur.	Bilgi deney ve akılla aranıp bulunmalıdır.

15. Yüzyıl-17. Yüzyıl Felsefesinde Öne Çıkan Konular ve Görüşler

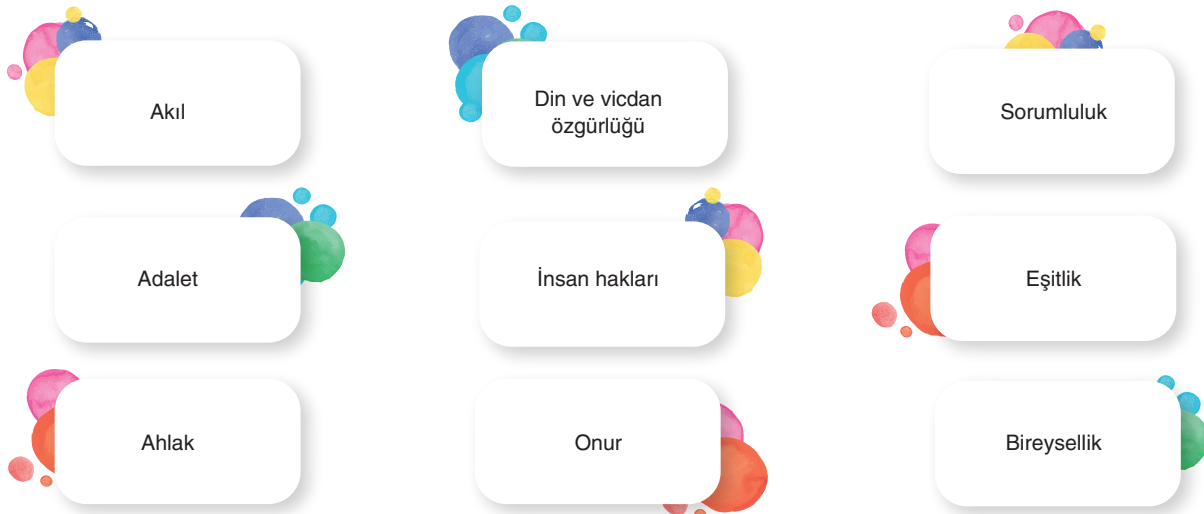
✓ 15-17. yüzyıl felsefesi bilim ekseninde şekillenmiştir. Bilim merkezli felsefi anlayış, yaşamın değişik alanlarına yönelik problemlerin bilimsel bakış açısıyla yeniden ele alınmasını sağlamış ve yeni görüşler ortaya çıkarmıştır. 15-17. yüzyıl felsefesinde öne çıkan konu ve görüşler aşağıda verilmiştir.

- Hümanizm
- Bilimsel yöntem
- Kartezyen felsefe
- Hukuk felsefesi

Hümanizm

✓ Rönesans Dönemi'nde yapılan ilk çalışmalardan biri insanı ve evreni yeniden yorumlamak, insanın evrendeki yerini yeniden konumlandırmak olmuştur. Bu amaçla yapılan çalışmalar "Hümanizm" adı verilen bir anlayış ortaya çıkarmıştır. Hümanizm; insanı temele alan, insanın aklıyla evrenin bilgisine ulaşabileceğini savunan bir anlayıştır.

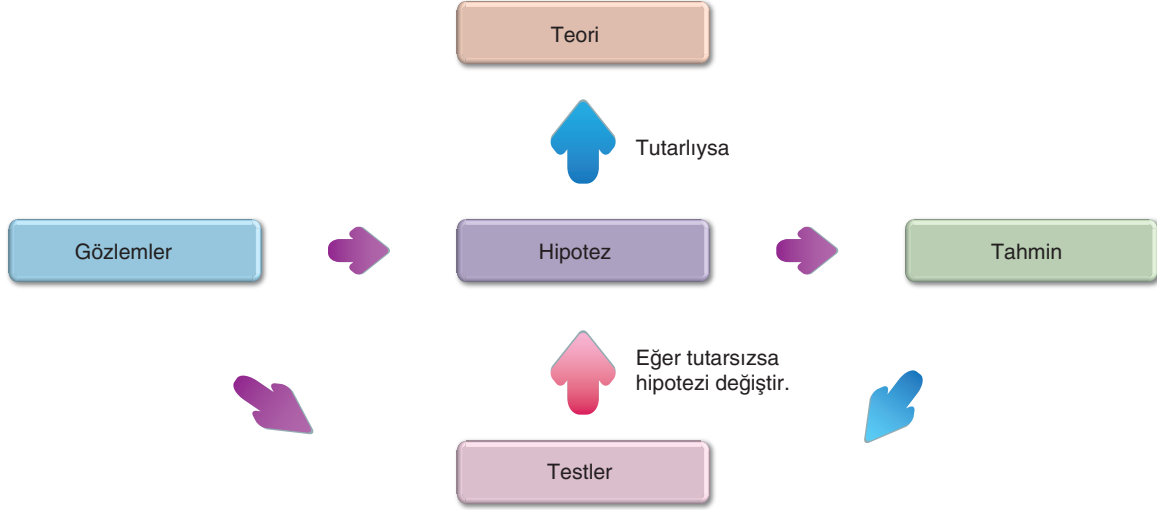
- Hümanizm Rönesans'la başlayan değişim sürecinde insanın bu dünyadaki yerinin ve anlamının ne olduğunun sorgulanmasıyla ortaya çıkan bir anlayıştır.
- Hümanizm anlayışı, MS 2-15. yüzyıl felsefesinin insanı yetersiz ve günahkâr kabul eden anlayışına karşı bir anlayış olarak ortaya çıkmıştır.
- Hümanizm anlayışının temelinde Antik Yunan felsefesinin insan aklına duyduğu güven vardır.
- Rönesans Dönemi'nde hümanist bakış açısı, insanı yeniden tanımlamış ve buna bağlı olarak yeni bir dünya görüşü ve yeni bir yaşam anlayışı ortaya koymuştur.
- **Hümanizm:** İnsanı başlı başına bir değer olarak gören ve insan yaşamını dünyevileştiren bir anlayıştır.
- Hümanizm, insanı özne olarak kabul eder yani insan pasif bilgi taşıyıcısı değil, aktif bilgi üreticisidir. Bilmek isteyen insan aklını ve deneyi kullanarak evreni bilebilir.
- Hümanizm anlayışına göre bilgi üretme yetisi olan insan, din ve otoritenin belirlediği esaslara bağlı kalmadan kendi yetenekleri ve çabasıyla evrenin doğru bilgisine ulaşabilir, insan ve evrene yönelik felsefe yapabilir.
- Hümanizm, çeviri faaliyetleri ve Antik Yunan düşüncesine dayanan felsefi tutum sayesinde ilk olarak İtalya'da ortaya çıkmıştır.
- Hümanizm etkisiyle ilk felsefi çalışmalar İtalya'nın Floransa kentinde kurulan "Platon Akademisi"nde gerçekleştirilmiştir. Burada Platon'un tüm eserlerinin çevirisi yapılmış ve Platon felsefesi tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Benzer bir durum Aristoteles için de geçerlidir. Aristoteles'in Hristiyan düşüncesiyle birleştirilmemiş orijinal eserleri çevrilerek yeniden ele alınmıştır.

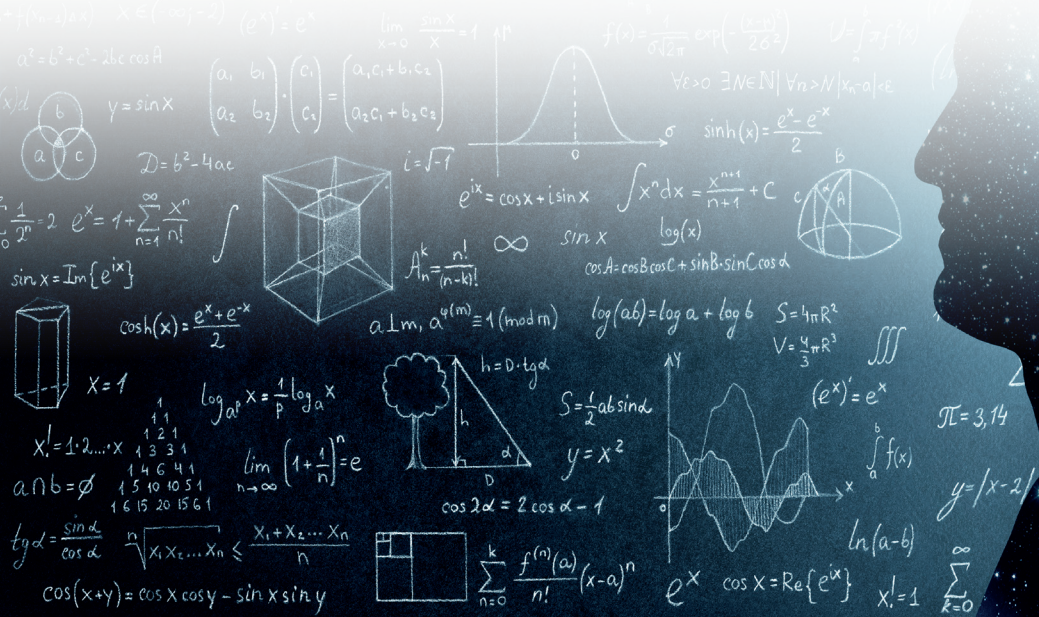
Hümanizmle İlgili Kavramlar

Bilimsel Yöntem

- ✓ 15-17. yüzyıl bilimin ve bilimsel yöntemin geliştiği dönemdir. Rönesans düşüncesi pek çok açıdan skolastik düşüncenin eleştirisine dayalıdır. Bu eleştirilerden biri de Hristiyanlık dogmalarıyla biçimlenen bilim anlayışına yöneliktir. Orta Çağ bilim anlayışına yapılan eleştiriler sayesinde bilimlerin ve bilimsel gelişmenin önü açılmıştır.

- ✓ MS 2-15. yüzyıllarda Avrupa'ya hâkim olan Hristiyan düşüncesinde, bilimsel çalışmalar sınırlı konularda ve din ekseninde yapılmıştır. Bilimsel konularda vahiy bilgisini ve otorite kabul edilen insanların dinle uzlaşan açıklamalarını doğru kabul etmişlerdir. 15-17. yüzyılda ise bilimsel çalışmaların temeline kutsal metinler ve otoriteler yerine deney ve gözlem verileri geçirilmiştir.
- ✓ 15-17. yüzyılda bilimsel yöntem de gelişmeye başlamıştır. Evrenin açıklanmasında doğa gözlemlerini kullanmak, deneyler yapmak, hipotezler oluşturup bunları araştırmak ve matematiksel hesaplamalar yapmak gibi dayanaklar bilimin yöntem kazanmasını sağlamıştır.
 - Gözlem, insanlığın en eski dönemlerinden beri kullanılan bir tekniktir. Gözlem, Rönesans Dönemi'nde özellikle astronomi ve anatomi konularında ciddi bilgiler oluşturulmasını sağlamıştır.
 - Kontrollü deneyler, belli bir probleme yönelik geçici açıklamalar olan hipotezlerin kanıtlanmasını ve özellikle fizik alanında bilimsel hesaplamalar yapılmasını sağlamıştır.
 - Gözlem ve kontrollü deneyler sonrasında yapılan matematiksel hesaplamalar bilimsel bilgiye olan güveni artırmıştır.
- ✓ 17. yüzyıl düşüncesinin ve modern felsefenin ilk filozoflarından biri olan Francis Bacon'a göre bilimsel yöntem aklın bir aracıdır. Bacon, doğanın bilgisine ulaşmanın en güvenilir yolunun bilim olduğunu, bilimsel yöntemin de bunu sağlayabileceğini savunmuştur.
- ✓ 15-17. yüzyıllarda evrenin matematiksel bir düzene göre işlediği kabul edilmiş, matematiğin kuralları doğaya uygulanmış, deneysel yöntem geliştirilmiş ve evren bunlar ışığında geliştirilen kuramlarla açıklanmaya başlanmıştır.

1. I. İslam felsefesinde tartışılan problemler, 12. yüzyılda başlayan çeviri faaliyetleri yoluyla Avrupa'ya ulaşmış ve Batılı filozofları etkilemiştir.
- II. Çeviriler yoluyla tanınan kitaplar, buluşlar, harita ve aletler Avrupalı bilim insanları tarafından kullanılmış ve geliştirilmiştir.
- III. Sanatçı ve bilim insanlarını destekleyen zengin bir tüccar sınıfı ortaya çıkmıştır.

Yukarıdakilerden hangileri Rönesans Hareketi'nin ortaya çıkışında etkili olmuştur?

- A) Yalnız I B) I ve II C) I ve III
D) II ve III E) I, II ve III

2. I. Felsefenin konusu; insan, doğa ve evrendir.
- II. İnsanın özü ile bu dünyadaki yerini araştırır.
- III. Bilgi, deney ve akılla aranıp bulunur.
- IV. Yaşamın tüm yönlerinin belirleyicisi dindir.

Yukarıdakilerden hangileri modern düşüncenin ortaya çıktığı Rönesans felsefesi için söylendiğinde doğru olur?

- A) Yalnız I B) Yalnız IV C) I ve III
D) II ve IV E) I, II ve III

3. • Doğa, din ve akılla açıklanabilir.
- Sorgulamaya ve eleştiriye kapalıdır.
- İnanç merkezlidir.

Bu özellikler aşağıdakilerden hangisine karşılık gelir?

- A) Kartezyen felsefe
B) Skolastik düşünce
C) Hümanizm
D) Modern düşünce
E) Antik Yunan felsefesi

4. Kelime anlamı "yeniden doğuş" olan Rönesans, skolastik düşünceden modern düşünceye geçilen dönemdir. Skolastik Dönem felsefesi din merkezlidir. Amaç doğayı araştırmak ve yeni bilgiler ortaya koymak değildir. Kiliseye ve dinî otoritelere bağımlıdır. Rönesans düşüncesi ise bağımsızdır, insan ve doğayla ilgili her problemi ele alan ve yalnız kendine dayanan bir felsefedir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi sadece Rönesans düşüncesi için söylendiğinde doğru olur?

- A) Kendi içine kapalı bir felsefedir.
B) Felsefede konu birliği vardır.
C) Durağan bir felsefedir.
D) Özgür düşünceye dayalı bir felsefedir.
E) Filozof aynı zamanda din adamıdır.

5. Orta Çağ'ın din merkezli skolastik düşüncesine karşı olan Rönesans düşüncesi, Antik Çağ Yunan ve Roma sanatının keşfedilmesiyle başlamıştır. Ancak Rönesans sanat alanıyla sınırlı kalmamış başka pek çok alanda bundan çok daha derin etkileri olmuştur. Rönesans'ın, Orta Çağ düşüncesine karşı dayanak noktası Antik Çağ düşüncesi olmuştur. Rönesans sadece Antik Çağ sanatını yeniden canlandırmakla kalmamış Antik Çağ düşüncesini aşan bir değişimi başlatmıştır yani Rönesans, kültür hareketi olarak başlayıp birçok alanda yeni bir anlayış ortaya çıkarmıştır.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Rönesans sanatçıları, Antik Çağ sanatını taklit etmiştir.
B) Rönesans hareketi din adamları tarafından başlatılmıştır.
C) Rönesans anlayışı sadece sanat alanında kendini göstermiştir.
D) Rönesans düşüncesi, Antik Çağ düşüncesinin eleştirisiyle başlamıştır.
E) Rönesans hareketi, Antik Çağ etkisiyle Orta Çağ anlayışını değiştirmiştir.

6. Rönesans Hareketi'yle başlayan değişim sürecinde pek çok sanatçı ve bilim insanı ortaya çıkmıştır. Skolastik düşününce'nin baskı ve sınırlayıcılığından kurtulan bu sanatçı ve bilim insanların çoğunluğu belirli bir alanda uzmanlaşan insanlar değil birbirinden farklı birçok alanda çalışmalar yapan insanlardır. İtalya'da Rönesans Hareketi'nin öncülüğünü yapanlardan biri olan ve "İnsan istediğinde her şeyi yapar." diyen Alberti bu durumun güzel bir örneğidir. Çünkü Alberti; ressam, mimar, bilim insanı, şair, matematikçi ve sporcudur.

Bu parçadan hareketle Rönesans'la ilgili aşağıdaki-lerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Rönesans'ın etkisi ilk olarak sanatta ortaya çıkmıştır.
B) Rönesans, insanın aklını ve yaratıcılığını ön plana çıkarmıştır.
C) Rönesans hareketi toplumsal yapıda değişmelere neden olmuştur.
D) Rönesans düşüncesi, skolastik düşünce eleştirisinden doğmuştur.
E) Rönesans Dönemi'nde farklılıklara karşı hoşgörü gösterilmiştir.

7. Coğrafi Keşiflerden sonra Avrupa'da, sanattan ve edebiyattan zevk alan zengin bir tüccar sınıfı ortaya çıkmıştır. Bu sınıf kültür ve sanat faaliyetlerini desteklemeye, bilim insanları ve sanatçıları himaye etmeye başlamıştır. Ayrıca İstanbul'un fethinden sonra Bizanslı bazı bilginler İtalya'ya göç ederek eski Yunancayı öğretmişler ve eski eserleri tanıtmışlardır. Zenginler tarafından himaye edilen sanatçılar tarafından Antik Çağ eserlerinin incelenmesi, yeniden doğuş anlamına gelen Rönesans anlayışını ortaya çıkarmıştır.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Rönesans'ın başlatıcı sebeplerinden biri ekonomik güce sahip olan yeni bir sınıf oluşmasıdır.
B) Rönesans düşüncesine yön verenler himaye edilen sanatçı ve bilim insanlarıdır.
C) Rönesans, sanatçıların daha yaratıcı olması sebebiyle İtalya'da başlamıştır.
D) Antik Çağ'ın sanat anlayışı ve bilgi birikimi Rönesans'a kaynaklık etmiştir.
E) Rönesans'ın ortaya çıkışı, meydana gelen pek çok siyasi ve ekonomik olaya bağlıdır.

8. Skolastik Dönem filozoflarından Aquinalı Thomas 13. yüzyılda yaşamıştır. Akıl-inanç problemi üzerine dile getirdiği "İnanç Tanrı'yı, akıl ise Tanrı'nın yarattıklarını bilmekle ilgilidir." düşüncesi 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesine kaynaklık etmiştir.

Buna göre Aquinalı Thomas 15. yüzyıl-17. yüzyıl felsefesinin aşağıdaki özelliklerinden hangisine kaynaklık etmiştir?

- A) Tanrı'ya akılla ulaşılabilirliğine
B) İnsan ruhunun tanrısal bir töz olduğuna
C) Tanrı'nın evrenle bir olduğuna
D) İnsanın, aklıyla evrenin bilgisine ulaşabileceğine
E) Evrenin deneysel yöntemlerle anlaşılabilirliğine

9. Rönesans, ilk olarak İtalya'da ortaya çıkmış ve burada ilk örneklerini vermiştir.

Buna göre,

- I. Matbaanın icat edilmesi ve yaygınlaşması okuryazarlık oranını artırmıştır.
II. Pusula sayesinde denizcilik gelişmiş ve yeni kıtalar keşfedilmiştir.
III. Ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi ve ticari faaliyetlerin artmasıyla toplumda sosyal farklılıklar oluşmuştur.

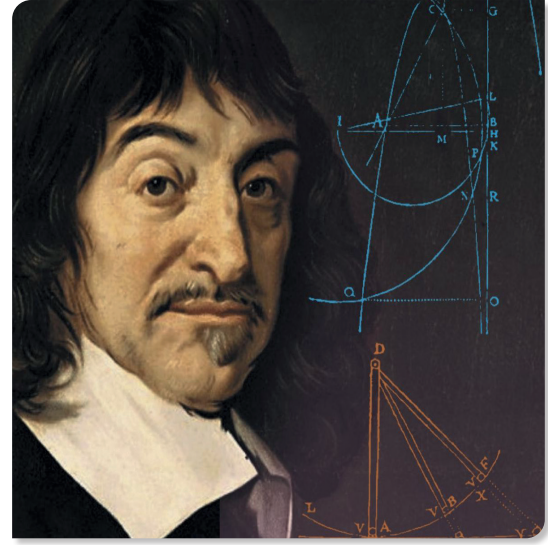
durumlarından hangileri Rönesans'ın ortaya çıkışına neden olan bilimsel ve teknolojik etkenler arasında gösterilebilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

ÖĞRENCİ NO		YANITLAR	
1	A B C D E	11	A B C D E
2	A B C D E	12	A B C D E
3	A B C D E	13	A B C D E
4	A B C D E	14	A B C D E
5	A B C D E	15	A B C D E
6	A B C D E	16	A B C D E
7	A B C D E	17	A B C D E
8	A B C D E	18	A B C D E
9	A B C D E	19	A B C D E
10	A B C D E	20	A B C D E

Kartezyen Felsefe

- ✓ Felsefe 17. yüzyılda bilimsel bilgiyi temel almıştır. Bilimsel yöntemle elde edilen bilgilere olan güven, felsefede kesinlik ve bu kesinliği sağlayacak yöntem arayışına neden olmuştur. Bu konuda çalışmalarıyla öne çıkan filozof Descartes'tir. Descartes, modern felsefenin kurucusu kabul edilir.
- ✓ Kartezyen felsefe, Descartes felsefesi olarak bilinir ve adını matematikteki sisteminden alır. Descartes, filozof olduğu kadar önemli bir matematikçidir. Kartezyen koordinat sistemini geliştirmiş olan Descartes, analitik geometrinin kurucusu kabul edilir.
- ✓ Descartes'in felsefesinde matematiğin yansımaları vardır. Descartes bir bakıma matematiği felsefeye uygulamıştır. Şöyle ki;
 - Matematik kanıtlamalar; son derece basit, doğruluğu apaçık ve kesin olan az sayıda öncülden işe başlar. Sonra adım adım tümdengelsel çıkarımlar yapılarak başka bilgilere ulaşılır. Bu adımların her biri gene çok basit, apaçık ve kesin çıkarımlardır. Basit ve apaçık olan öncül-lerden, basit ve apaçık olan mantıksal adımlarla ilerlerken sonunda ne basit ne de apaçık olan sonuçlara varılır. Bu apaçık olmayan karmaşık bilgiler de kesindir çünkü önceki adımların her biri kesindir.
 - Descartes bu akıl yürütmeyi felsefeye uygulamıştır. Doğruluğundan şüphe edilemez, apaçık önermeler bularak bu önermeleri tümdengelsel kanıtlamalarda öncül olarak kullanmak istemiştir. Böylece onlardan mantıksal olarak çıkarılan her şey doğru olacaktır. Bu durum felsefeye, bilgi konusunda güvenilir yöntemsel bir temel sağlayacaktır.
- ✓ Descartes'in felsefede apaçık önermeler elde etmek için belirlediği ilkeler aşağıda verilmiştir.

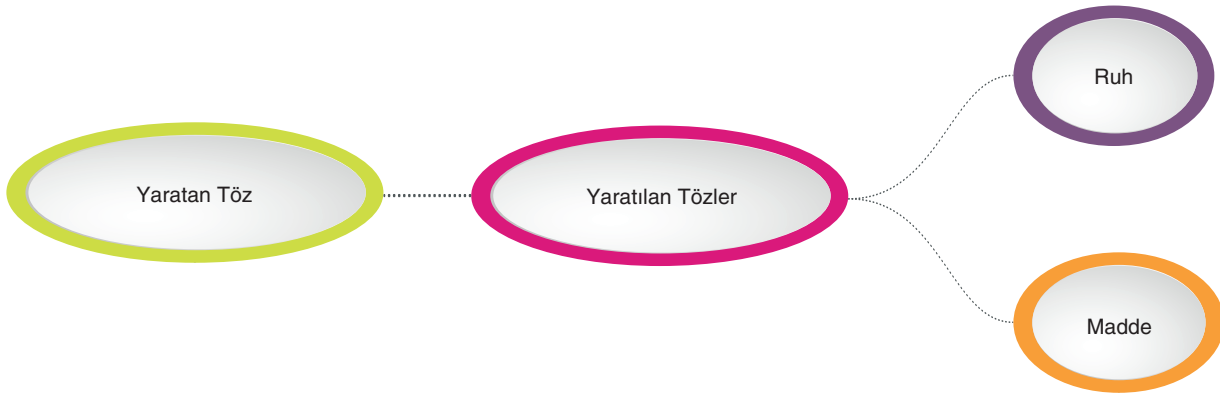
Descartes

"Düşünüyorum, o hâlde varım."

1.	Doğruluğu apaçık ortada olmayan hiçbir şeyi doğru kabul etmemek
2.	Problemi daha iyi çözümlmek için mümkün olduğunca ve gerektiği kadar bölümlere ayırmak
3.	Düşünceleri, en yalın ve bilinmesi en kolay olandan karmaşığa doğru sıralamak ve buna göre akıl yürütmek
4.	Hiçbir şeyin unutulmadığından emin olmak için sık sık geriye dönük sayımlar ve tekrarlar yapmak

- ✓ Descartes'in amacı kendisinden şüphe edilemeyecek olan apaçık bilgilere ulaşmaktır. Duyuların yanıltıcı olması nedeniyle kesin bilgiye akıl yoluyla ulaşılabilceğini savunur.
- ✓ Herhangi bir bilginin apaçık ve kesin olduğundan nasıl emin olunabileceğini sorar. Bu yolda kendi bilgilerini sorgulayarak işe başlar. Sahip olduğu tüm bilgilerin doğruluğundan ve kesinliğinden şüphe etmeye başlar.
- ✓ Descartes çalışmaları sırasında şüphe etme ve var olma arasında,
 - Şüphe etmek için düşünmek gerekir.
 - Düşünmek için, düşünen bir varlığın var olması gerekir.
 - Ben şüphe edip düşünebildiğime göre demek ki ben varım.
 bağlantısı olduğunu fark eder ve "Düşünüyorum, o hâlde varım." temel yargısına ulaşır.
- ✓ Descartes'e göre bu sonuç insanın aklıyla, şüphe götürmez bir kesinliği olan, apaçık bilgilere ulaşabileceğinin göstergesidir.

- ✓ Descartes, felsefenin yöntemi olarak “metodik şüphe”yi kullanmıştır. Şüphe yöntemi, daha önce Antik Yunan’da filozoflar tarafından da kullanılan bir yöntemdir. Antik filozoflar şüpheyi amaç olarak belirlemişlerdir. Onlara göre hiçbir konuda kesin bilgiye ulaşılamayacağı için her an, her şeyden şüphe etmek gerekir. Descartes ise kesin bilgiye ulaşılacağına savunmuştur. Ona göre metodik şüphe, şüpheden yola çıkarak kesin bilgiye ulaşmanın aracıdır.
- ✓ “Düşünüyorum, o hâlde varım.” Descartes’in görüşlerinin temelini oluşturur. Bu çıkarım düşünen insanı temel alarak insanı öznelştirir. İnsan, bilmek isteyen ve bilgi üretebilen özne olmuştur. Bu bakış açısı aynı zamanda 15-17. yüzyıl felsefesini şekillendiren bakış açısıdır.
- ✓ Descartes, bilgiyle ilgili çıkarımdan sonra varlık hakkında çıkarımlar yapmaya başlar. Ona göre varlık alanında iki ana töz vardır: Yaratan ve yaratılan tözler.
 - **Yaratan Töz:** Kendinden başka hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ve her şeyi yaratan tözdür.
 - **Yaratılan Tözler:** Birbirine indirgenemeyen iki alt tözden oluşan ve aynı zamanda sonlu olan ruh ve madde tözleridir. Ruh, akla karşılık gelir, düşünebilen tözdür. Madde ise bedene karşılık gelir ve uzayda yer kaplayan tözdür.
- ✓ Descartes’in varlık anlayışı (ikici) bir anlayıştır.

ÖRNEK-1

Descartes, Sofist Gorgias’dan beri süregelen kuşkuculuğu eleştirmek amacıyla “Düşünüyorum o hâlde varım.” önermesini geliştirmiştir. Buna göre, her şeyin varlığından hatta bir rüyada olup olmadığından bile kuşku duyabilirim. Fakat kuşku duyarken kuşku duyduğumdan ve bu şekilde düşünüyordüğümünden kuşku duyamam. Dolayısıyla kuşkumun varlığı düşünen bir şey olarak varlığımın kesinliğini ortaya koyar. Bu doğrudan erişilebilen bir bilgidir.

Bu parçada Descartes bilgi felsefesinin hangi temel sorusuna yanıt aramaktadır?

- A) Rüya ve gerçek olan birbirinden nasıl ayrılır?
- B) Bilginin sınırı var mıdır?
- C) Aşkın bilgiye ulaşılabilir mi?
- D) Kesin bilgi olanaklı mıdır?
- E) Doğru bilginin ölçütü nedir?

(2019-TYT)

ÖRNEK-2

Balmumu parçasını alalım; bal peteğinden yeni gelmiş ve henüz kapsadığı balın tatlılığını yitirmemiştir; toplandığı çiçeklerin kokusunun birazını korumaktadır; rengi, betisi görünürdedir; serttir, soğuktur, kolayca ele alınabilir ve parmakla vurulduğunda bir ses çıkarır; kısaca, onda bir cismi seçik olarak tanımak için gerekli her şey bulunur. Ama şimdi konuşurken onu ateşe yaklaşıtıyorum, tattan geri kalanı uçup gider, kokusu yiter, rengi değişir, betisi yok olur, büyüklüğü artar, sıvılaşır, ısınır, güçlükle dokunulabilir olur ve vurulduğu zaman ses çıkarmaz. Bu değişimden sonra aynı balmumu kalır mı? Kaldığı kabul edilmelidir; hiç kimse bunu yadsımaz, hiç kimse başka türlü yargıda bulunmaz. O zaman bu balmumu parçasında öyle seçik olarak bildiğim neydi?

Descartes, Meditasyonlar adlı eserinden alınan bu örneğinde bilginin kaynaklarından hangisini eleştirmektedir?

- A) Akıl
- B) Duyu
- C) Vahiy
- D) Sezgi
- E) İlham

(2020-TYT)

Hukuk Felsefesi

- ✓ Rönesans her konuda olduğu gibi siyasal yaşam ve hukuk alanında da bir dönüşüm başlatmıştır. Dönüştürülen yapı ise Orta Çağ'ın siyasal ve hukuksal yapısıdır.
- ✓ MS 2-15. yüzyıl Avrupası'nın siyasal ve toplumsal yapısını belirleyen sistem feodalitedir.
 - **Feodalite (Derebeylik):** Toprağa dayalı, siyasi, ekonomik ve toplumsal boyutları olan bir yönetim şeklidir.
 - 4. yüzyılda başlayan Kavimler Göçü ve Roma İmparatorluğu'nun yıkılması nedeniyle merkezî otoritenin zayıflaması sonucu ortaya çıkmış bir sistemdir. Feodaliteyle birlikte Avrupa'da siyasal birlik bozulmuş, küçük yönetim birimleri ortaya çıkmıştır.
 - Feodal sistemde, halk bir krala değil toprak sahibine bağlıdır.
 - Feodal yönetim şeklinde toprağın ve üzerindeki her şeyin sahibi olan, siyasi ve askerî gücü elinde bulunduran senyörler (derebeyi) vardır. Köylülerin de üretilenlerin de sahibi senyördür. Köylüler senyör adına üretimde bulunurlar.
 - Feodal sistem, dış ticaretin pek görülmediği genelde tarım ekonomisine bağlı bir sistemdir.
 - Senyör, sahibi olduğu topraklara kendi kurallarını koyar ve bu toprakları istediği gibi yönetir.
 - Feodal sistemde toplumsal eşitlikten ve adaletten söz edilemez.
 - Halk; soylular, rahipler, burjuvalar ve köylüler diye sınıflara ayrılmıştır.
- ✓ Feodalitenin ortaya çıkmasıyla Hristiyanlığın hızla yayılmaya başlaması yaklaşık olarak aynı dönemlere denk gelir. Hristiyanlık yayıldıkça insanların bağlılığı ve yapılan bağışlar giderek artmıştır. Bunun sonucunda kilise zenginleşip güçlenerek en güçlü otorite hâline gelmiştir.
 - Kilise ve manastırlar tıpkı derebeyleri gibi geniş topraklara sahip olmuştur. Bu sayede hem zenginleşmişler hem de nüfuzları giderek artmıştır.
 - Papanın gücü kralları yönlendirebilecek hatta onları aforoz edebilecek kadar artmıştır.
- ✓ Feodal sistem ve kilise MS 2-15. yüzyıl döneminde toplumsal ve siyasal yapıyı şekillendiren iki ana unsur olmuştur. Kilise hem derebeyleri ile hem de krallarla ilişkilerini sürdürerek siyasi bir otorite hâline gelmiştir.
- ✓ Rönesans'ta yaşanan bazı gelişmelerin sonucunda feodal beylerin ve kilisenin egemenliği sorgulanmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler aşağıda verilmiştir.
 - Coğrafi Keşifler, keşfedilen bölgelerin kaynaklarının Avrupa'ya aktarılmasına yol açmıştır. Bunun sonucunda hem ticaretle uğraşan ve gittikçe zenginleşen bir sınıf ortaya çıkmış hem de halk ticaretle uğraşmak için şehirlere göç etmeye başlamıştır.
 - Ulusal kimlik bilinci ve Reform Hareketleri, devlet düzeni ve hukuk üzerine düşünülmesini sağlamıştır. Bu konularda farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

- **Reform Hareketleri:** Reform, kelime olarak yenilik anlamına gelmektedir. 16. yüzyılda Rönesans'ın da etkisiyle Katolik Kilisesi'nde ortaya çıkan yeniden yapılanma faaliyetlerine Reform denir. Bu hareket Katolik Kilisesi'nin aşırı zenginleşmesi ve yozlaşmasına karşı gelişmiş ve Hristiyanlığın en büyük üç mezhebinden Protestanlığın oluşmasını sağlamıştır. Almanya'da başlayan bu hareket sonrasında Fransa, İngiltere ve Kuzey Avrupa ülkelerinde de etkili olmuştur.

- ✓ Bilimsel ve siyasal gelişmeler ışığında kilisenin gücü giderek zayıflamıştır.
- ✓ Feodalitenin ve kilisenin güç kaybetmesi sonunda Avrupa monarşik devlet düzenine geçmiştir.
- ✓ Avrupa'da tüm bu gelişmeler yaşanırken filozoflar, yönetim şekli, doğal hukuk ve egemenlik gibi konularda görüşler ileri sürmüşlerdir. Devlet ve hukuk konularında Niccolo Machiavelli ve Thomas Hobbes'un görüşleri öne çıkmaktadır.

Niccolo Machiavelli (1469-1527)

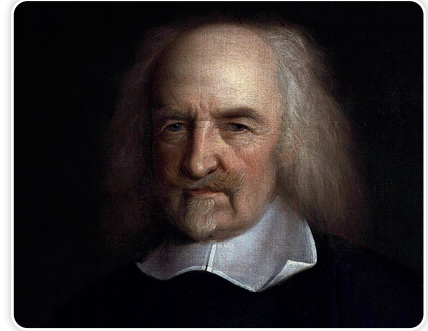
- ✓ Niccolo Machiavelli, Floransalı düşünür ve devlet adamıdır. Rönesans Dönemi'nin siyaset alanındaki önemli düşünürlerinden biridir. Çağının toplumsal ve siyasal olaylarını gözlemleyerek bir devlet ve yönetim anlayışı geliştirmiştir. Görüşlerini *Prens* adlı eserinde dile getirmiş, prens ülke yönetimiyle ilgili öğütler vermiştir.
- ✓ Machiavelli, ülkelerin kurtuluşunun ulus devleti anlayışıyla mümkün olduğunu savunmuştur. Bu nedenle de ulus devleti düşüncesinin fikir babası sayılır.
- ✓ Machiavelli'ye göre İtalya, güçlü bir prens tarafından yönetildiğinde ulus birliği sağlanabilir. Prens, mutlak güç sahibi olmalı ve tüm kurumlar ona bağlı olmalıdır.
- ✓ Machiavelli, siyaseti değer yargılarından bağımsız olarak nesnel bir şekilde incelemeye çalışmıştır.
- ✓ Machiavelli'nin görüşlerinin temelinde insan vardır. Machiavelli insanların bütün tutku ve zaaflarını incelemiş, insanları yönetmek için bu zaafların nasıl kullanılacağını açıklamıştır.
- ✓ Machiavelli'nin siyaset ve yönetim anlayışı "Amaca ulaşmak için her yol mübahtır." cümlesiyle özetlenebilir. Ona göre amaca ulaştırarak yolların ahlaki, hukuki ve hatta dinî bir sınırı yoktur.
- ✓ Machiavelli'ye göre lider, devleti yönetirken duygularına kapılmamalıdır. Gerekliğinde ahlak kurallarını çiğneyebilmeli, başarılı olmak için ne yapılması gerekiyorsa onu yapabilmelidir.
- ✓ Machiavelli'nin yönetim ve devlet anlayışının dayandığı bazı ilkeler aşağıda verilmiştir.
 - En önemli ve temel amaç devleti yaşatmak ve devletin gücünü devamlı olarak artırmaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kullanılacak her araç yasalıdır.
 - Yasaların tek ölçütü egemenin iradesidir. Fakat hükümdar yasa koyarken toplumun ortak iyiliğini gözetmelidir.
 - Bir devlet yasa ve ordu temeli üzerine inşa edilir. İyi bir ordusu olmayan devletin iyi yasasından bahsedilemez. Bu nedenle hükümdar iyi bir orduya sahip olmalıdır.
 - Din, ahlak ve hukuk devlete bağlıdır. Bir amaca ulaşabilmek için gerekliyse devlet bunları araç olarak kullanmalıdır.
 - Devletten bağımsız ahlak ve hukuk düşünülemez.
 - Devlet bir ulusa dayanıyorsa yeterli gücü bu kökten alabilir.
 - Kilise, devletin karşısında ya da üstünde olmamalıdır.

Machiavelli
Amaca ulaşmak için
her yol mübahtır.

Thomas Hobbes (1588-1679)

- ✓ Thomas Hobbes, İngiliz düşünürdür. 17. yüzyılın en önemli siyaset felsefecisidir. Devlet ve hukuk üzerine çalışmaları vardır.
- ✓ Thomas Hobbes varlık konusunda materyalist görüşleri, siyasette ise monarşiyi savunmuş bir filozoftur. En tanınmış eseri *Leviathan*'dır. Leviathan, Tevrat'ta tasvir edilen devasa bir deniz canavarıdır. Hobbes'ta ise her şeye egemen olan devleti simgeler.
- ✓ Hobbes'a göre devlet, zorunluluk sonucu ortaya çıkmış yapay bir kurumdur.
- ✓ Hobbes'un devlet anlayışı, insan doğasına ve insanların devlet ortaya çıkmadan önceki yaşantısına yönelik görüşleri üzerinde şekillenmiştir. Devlet öncesi dönemi "doğal durum" olarak isimlendirir.
- ✓ Hobbes'a göre doğal durumda insanlar birbiriyle eşittir. Kendi istek ve amaçları doğrultusunda birbirleriyle mücadele ederler. Doğa kaynaklarından istedikleri gibi faydalanırlar.
- ✓ Doğal durumda herkesin her şey üzerinde hakkı vardır. Bu nedenle ortaya çıkan çıkar çatışmaları güvenlik sorunlarına neden olur.
- ✓ Doğal durumda bireylerin can güvenliği yoktur. Topluma huzursuzluk hâkimdir.
- ✓ "İnsan insanın kurdudur." sözüyle doğal durumda herkesin herkesle savaştığı ortamı anlatmak ister.
- ✓ İnsanlar, toplumsal yaşam içinde huzuru ve güvenliğini sağlamak için haklarını bir yöneticiye veya bir sınıfa devretmek zorunda kalmışlardır.
- ✓ Hobbes'a göre devlet, insan iradesiyle oluşturulmuş yapay bir kurumdur.
- ✓ Yasal durumu korumak için yöneticinin gücünü mutlak kabul etmek şarttır.
- ✓ Hobbes; devletin mutlak güç olduğunu, bu gücün kaynağının ise insanların aralarında yaptığı toplumsal sözleşme olduğunu söyler. Egemenliğin kaynağı bu sözleşmedir.

Thomas Hobbes
İnsan, insanın kurdudur.

ÖRNEK-3

Doğanın bedensel ve zihinsel yetenekleri dağıttığı doğal durumda insanlar arasında saf bir eşitlik vardır. Bedensel olarak güçlü ve hızlı düşünen bir insanla, zayıf ve yavaş düşünen insan arasındaki fark, birinin diğerine üstünlük iddiasını doğrulayacak kadar fazla değildir. Çünkü bedensel ve zihinsel olarak zayıf olan kişi, yeteri kadar insanla veya bir hile ile güçlü olanı öldürmeye yetecek kadar güçlü sayılır. Bu doğal eşitlik güçlü, zayıf herkesin ölüm korkusu yaşamasına ve diğer insanlara karşı güvensizlik hissetmesine neden olur. Bu güvensizliğin sonucu ise herkesin herkese karşı daimî bir savaş hâlinde olmasıdır. Bunu engellemek için insanlar kendi aralarında yaptıkları bir sözleşme ile bazı haklarını devlete devrederler.

Thomas Hobbes'un görüşlerini yansıtan bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) İnsanlar barışı sağlamak için devletle sözleşme yaparlar.
- B) İnsanlar doğuştan eşit oldukları için bir otoriteye ihtiyaç duyarlar.
- C) Toplumsal yaşama geçişle insanlar arasındaki eşitlik güvensizliğe neden olur.
- D) Devlet kendi başına bir amaç değil, barışı sağlamak için bir araçtır.
- E) Devlet insanlar arasındaki sözleşmenin sonucudur.

(2016-YGS)

ÖRNEK-4

Devlet olmazsa herkes herkese karşı daima savaş hâlinindedir. Böyle bir ortamda da her zaman ölüm tehlikesi vardır. İnsanların bu şekilde birbirini yağmalamaya ve yok etmeye eğilimli olması, bu konuları iyice düşünmemiş birine inandırıcı gelmeyebilir. Pekâlâ bu kişi kendisine verilecek her türlü zararın yasalar ve kamu görevlileri tarafından cezasız kalmayacağını bildiği hâlde neden kapılarını kilitlemeden gece rahat uyuyamaz? Fakat hiçbirimiz bunda insan doğasını suçlayamayız, insanın istek ve duyguları kendi başlarına suç değildir. Hatta bu duygulardan kaynaklanan eylemler de onları yasaklayan, üzerinde uzlaşmış bir yasa yapılıncaya kadar suç değildir.

Hobbes, *Leviathan* adlı eserinden derlenen bu parçada devletin gerekliliğini aşağıdakilerden hangisiyle savunmaktadır?

- A) Tüm insanlar eşit yeteneklere sahiptir.
- B) Güvenli bir toplum için savaşılmalıdır.
- C) Varlığını sürdürme güdüsü insanın varlığı için tehditir.
- D) Vahşi insan doğası iyiliğin de kötülüğün de kaynağıdır.
- E) İnsanın insanla savaşı doğal bir suç oluşturur.

(2022-TYT)